

K R O N İ K

CEZALARIN İNFAZI SIRASINDA VE İNFAZDAN SONRAKİ KORUNMAYA AİT KANUN TASARISI

Dr. H. Yılmaz GÜNAL

Kişi hürriyetini sınırlayan cezanın ana gayelerinden biri de şüphesiz mahkûmu ıslâh edip, yeniden toplum hayatına intibak ettirebilmektir. İslâh fonksiyonu bizatihi cezanın içinde bulunmalıdır. Bu bakımdan, Adalet Bakanlığı hazırlamış olduğu «Cezaların infazı sırasında ve infazdan sonraki korunmaya ait kanun tasarısı» ile, mahkûmların gerek cezalarını çekerken, gerekse cezaevlerinden çıktıktan sonra karşılaşılabilecekleri önemli sorunlar üzerinde durmuştur. Böylece tasarı gerçekleştiği takdirde, mahkûmlar toplum hayatına intibakta yalnız bırakılmayıp destekten yoksun kalmıyacaklardır. Aynı zamanda cezanın ıslâh gayesi de, cezaevinde yeniden eğitilen mahkûmun, serbest hayatta güç durumlarda kalarak tesirsiz hale gelmemiş olacaktır. O halde infaz, ceza sonrası müesseselerde takviye edilip, sosyal yardım tarafı kuvvetlendirildiği takdirde kendisinden beklenen gerçek faydayı sağlayabilecektir.

Mahkûm cezasını çekip, topluma karşı olan borcunu ödeyip, belki hatasını da kabul edip pişman da olabilir. Hayatın kötü ve karanlık günlerini görmüş biri olarak bütün özdenliği ile toplum kurallarına uygun yaşayabilme arzusuyla dolu da bulunabilir. Öyle ya, polis, adliye ve infaz müesseselerinin vazifeli kimseleri de kendilerini ilgilleyen işleri mükemmel yapmadılar mı? Suçluyu takip, bulma, tevkif, sür'atli yargılama ve cezasını çektirme şeklinde bunlar gerçekleşip adalet âdil bir şekilde yerini bulmadı mı? Bunlar daha önce en ufak ayrıntılarına kadar kurallara bağlanmıştır. Hatta cezanın tesbiti de tatbiki gibi yarı otomatik bir haldedir. Bu suç için şu şartlarla, suçlu hangi ceza ile cezalandırılabileceğini, cezanın asgarî ve azamî hadlerini göz önünde bulundurarak bilecektir. Bu hususta her hangi bir zorluk olmayacak ve Ceza Kanununun bir

maddesi meseleyi halledecektir. Yalnız suç, kanunî metinler ile bu cezanın arkasında çok kere serbest kalacak mahkûmun «insan» gerçeği unutulur. Suçlunun cezaevinden çıkınca ne olacağı, dört duvardan kurtulup, toplum hayatına atılınca artık serbest olup olmadığını sormamız lâzım Şüphesiz dekor değişecek. Bu sefer etrafını itimatsız bakışlarla çevrili bir muhit, çalışma yerlerinin kapalı kapıları, aşılmaz ilgisizlik ve hâkir görme duvarı çevirecektir. Böylece, cezanın çekilmesinden sonra «hürriyet faciası» başlayacaktır. Gerçi cezaevinin kapısı açıldı. Artık hür. Çalışmalı geçimini temin etmeli ve cezaevinde iken kendisine bakan, karısı ve çocuğunu veya yardımına muhtaç olanları geçindirmeli. Fakat, «sabıka kaydı» var, «mahkûm» diye iş yerlerinin kapıları bir bir kapanırsa, yine geçimini temin için başkalarına muhtaç durumda kalırsa, cezaevinden kurtulma hürriyeti ancak ve sadece kâğıt üzerinde mevcut kalmaz mı?

O halde cezaların infazı sonrası önemli meselelerden bir tanesi olarak karşımıza, mahkûmun bir işe yerleştirilmesi konusu çıkmaktadır. Bunu da engelliyen müesseselerden biri adli sicilın aleniliği veya gizliliği meselesidir. Yeni tasarıda bu hususta her hangi bir hüküm bulunmamaktadır. 647 sayılı, «Cezaların İnfazı Hakkında Kanun» ise, «Adli sicildeki hükümlülük kaydının silinmesi»nden bahsetmektedir. Bunun için de Kanunun 7. maddesinde belirtildiği gibi: «kabahat ile mahkûm olan kimse hükmün tarihinden itibaren bir sene içinde bir cürüm veya evvelki hükmün verildiği mahaldeki asliye mahkemesinin kazası dairesinde diğer bir kabahatten dolayı aynı cinsten veya daha ağır bir cezaya» veya «zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık dolandırıcılık, sahtecilik inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlarla, ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis cezasını müstelzim suçlar haricinde kalan bir suçtan dolayı mahkûm olan bir kimse, hüküm tarihinden itibaren beş sene içinde işlediği bir suçtan dolayı evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya veyahut hapis yahut ağır hapis cezasına mahkûm olmadığı taktirde, ilgilinin veyahut Cumhuriyet Savcısının veya Adli Sicil Müdürlüğünün talebi üzerine, adli sicildeki hükümlülük kaydının mahkemelerce silinmesine karar verilir». Görüldüğü üzere, 647 sayılı kanun adli sicil bakımından ceza sonrası mahkûma yardımcı olucu pek büyük bir yenilik getirmemiştir. Ancak, eskiden adli yolla memnu hakların iade edilmesiyle sağlanabilecek hususlar, kanun yoluyla sağlanmaktadır. Ancak, ceza sonrasında mahkûmlar bakımından iş bulmada büyük engellerden birini teşkil eden sabıka kayıtlarının ilgililere açıklanıp açıklanmayacağı hususunda tatmin

kâr bir husus yoktur. Bu hususta hâkim olan iki görüşü belirtebiliriz. Adlî sicil kayıtlarının gizliliğine taraftar olanlar ve olmıyanlar. Bunlardan birincilerine göre:

Mahkûm cezasını çektikten sonra cemiyete olan borçunu ödemiştir. Cemiyetin ona elini uzatması lâzımdır. Eski mahkûmiyetinin izlerini devam ettirmek gayretini göstermemelidir. Adlî sicil kaydı da daima mahkûmun omuzlarında ağır bir yükün baskısını hissettirecektir. Adlî sicilin âleniliği hukukî de değildir. Buradaki otomatik bir âleniyettir. Ne kanunun ne de yargıçın ceza diye hükmetmediği bir cezadır. Failin suçluluğuna uygun olmıyan bir ağırlığı da vardır. Hafif suçlar olduğu gibi ağırları da adlî sicile geçmektedir. Âlenilik ahlâka da aykırıdır. İftira, yalan ve skandala en müsait cezaî, bir müessesedir. Mahkûmun tekrar cemiyete intibakını güçleştirir ve sıkıcı bir mahiyet alır. Çalışmak isteyen işçi veya her hangi bir kimse için adlî sicilin âleniyeti daimi bir mani olacaktır. Mahkûmiyetin açıklanması ekseriya çalışamayıp tekrar suç işliyerek cemiyet için mahkûm tehlikeli bir mükerrir olacaktır.

Fakat âleniyet taraftarı olanlar, gizlilik sistem olarak kabul edilirse işverenler çalıştıracakları işçiler veya memurlar hakkında bilgi edinmek için özel ajanlar kullanırlar ve beklenen fayda elde edilmez diyorlar. Bir kere bazı memleketlerde (İngiltere, İsveç gibi) adlî sicil yoktur. Özel ajan tutacakları iddiası ise pek kolay değildir. Zamana ve paraya bağlı olduğu gibi ekseriya da hatalı olabileceği işveren tarafından bilinecektir. Sonra bir işveren çok az sayıda işçiyle ve yakından ilgileniyorsa onu zaten adlî sicil kayıtları tatmin etmez. Kabataslak bir malûmat olarak kabul edebilir. Pek fazla da işine yaramaz. Büyük endüstri ve ticaret yerlerinde ise yüzlerce ve binlerce işçi çalıştırılmaktadır. Bunların geçmişini tetkik edecek özel ajanlar hem pahalı hem de sağlıyacıkları menfaat fazla olmıyacaktır (1).

Adlî sicilin âleniliğine taraftar olanlar, faydanın sadece istihdam edenlerle değil, bütün dürüst vatandaşlara olduğundan bahsediyorlar. Her hangi bir iftiraya uğradığı zaman, adlî sicilde kaydının olmadığını ispatla bu iftiralar giderilir diyorlar. Fakat vatandaşın bu iftira karşısında adlî sicilin temiz olduğunu ispat edeceğine mahkemede hakkını aramasının daha isabetli olacağını unutuyorlar.

(1) A. MORET, *Le Casier Judiciaire et la Réhabilitation de Droit*, Rousseau 1900, ss. 71, 74.

Adlî sicilın temiz olması iş bulmaya hakikaten yarıyor ve yardım ediyor mu? Fransa'da bir ara 100 adlî sicil talebinden 98 inin temiz sicil almaya muvaffak olduğu neticesi elde ediliyor. Zaten adlî sicilde sabıkası olan müracaat edip de adlî sicil kaydını istemiyor ve işten vazgeçiyor. Sadece adlî sicilde kaydı olanın elenmesine yarıyor. İş taleplerini elemek için herhalde adlî sicil kayıtları bir vasıta olmamalıdır.

Adlî sicilın âleni olmasının, mahkûm olmamış dürüst vatandaşların mahkûm olanlar ve mükerrirlerle temaslarını önleme gayesi mi vardır? Bunun suçlunun tekrar cemiyete intibakı ve değişimi için ne büyük mâni ve karşı koyucu bir fikir olduğu düşünülüyor mü? Mahkûmların dürüst vatandaş kitleleri arasında erimesi ve kaybolmasına mâni olmak onları gruplaşmaya zorlamak değil mi?

Adlî sicilın gizliliği, kanun yoluyla bir nevi yalan söylemeğe teşvik olduğu, halbuki âlenilik sistemiyle bunun işveren tarafından kolayca öğrenilebileceği belirtiliyor; adlî sicil kayıtlarının açıklanmasının men'i çekilen bir mahkûmiyetin adlî geçmişin inkârı olduğu iddia ediliyor. Bir kere adlî sicil kaydının gizliliği adlî geçmişin açıklanmayacağı manâsına değildir. İcabı halinde ve lüzumunda öğrenilebilecektir. Fakat tesadüfe bırakılmıyacaktır. Bir iş isteyen kimseyi kanun kendi hatasını itiraf etmeye veya susmaya icbar edebilir mi? İkrar aleyhte netice doğurmaz. Halbuki adlî sicil kaydının itirafı iş talebinde bulunanı işinden edebilecektir. Üstelik bu bir nevi zorla itiraf da olmaktadır.

Adlî sicile kayıt ister hakikî bir ceza ister idarî bir müessese olsun, küçük düşürücü bir mahiyeti olduğundan mahkûm bakımından aleyhte, aynı zamanda ıstırap ve korkunç bir cezalandırma olduğunda herkes birleşmektedir.

Hükmün ilânından da ağır neticeleri vardır. Biri nihayet infaz öncesini ilgilendirir. Diğeri ise, bütün bir hayatı ilgilendirir, takip eder. Sonra birincisi mahdut bazı cezalar için kabul edilmiştir. Adlî sicilde hemen hemen fark gözetilmez. Üstelik âdil de değildir. Varlıklı olan bir kimsenin adlî sicil kaydının olup olmadığı ile cemiyet zaten pek ilgilenmez. Bilâkis işveren olduğundan yanında çalıştıracığı işçilerden adlî sicil kaydını istiyebilir. Hatta cemiyet yanında bu işçileri çalıştırma karakter ve vasıflarını taşıyıp taşımadığı ile çok az ilgilenir (2).

(2) MORET, a. g. e., ss. 74 ve 81.

Ne nisbetle ve ne dereceye kadar cezalandırma hakkı devam edecektir? Çalışma hürriyetinden istifadeye ve dürüst bir insan gibi yaşama, eskiye dönüş arzusuna mâni olacak bir dereceye kadar varmamalıdır.

Adlî sicil kayıtlarının âleniliğine taraftar olanlara göre: mahkûmların kendi aralarında birbirlerini tanıdıkları, aralarında âdeta cemiyet teşkil ettiklerini belirttikten sonra namuslu vatandaşların bunlar karşısında çaresiz kalmaması belirtiliyor. Bununla mücadele edilmesi ve gerekirse kökünden sökülmesi isteniyor. En yanılmaz ve genel prensibin her yerde ve her zaman âlenilik olduğu belirtiliyor. Mahkûmiyetten evvel, mahkûmiyet ve sonrasıyla ilgili âlenilikle suçlu daha iyi anlaşılacak ve dürüst yola gittikçe bu gidiş görülecek ve takdir edilecek. Gizliliğin yaratacağı skandalları da önleyecektir. Mahkûmun yalan söylemesine de mâni olacaktır. Bir işe girmek için «hayır, mahkûm olmadım» deyip, sonradan durumun bir skandalla anlaşılması herhalde daha kötüdür (3).

Âlenilik prensibi, işçi, memur çalıştırmak isteyen işverenlerle dürüst insanları seçme imkânı verecektir. Adlî sicile kayıtlı olmama dürüstlük karinesini gerektirecektir. Birçok kimseler için adlî sicile kayıtlı olmama arzusu, kendini ve ailesini lekeden kurtarma isteği suç işlemesine mâni olacaktır. Üstelik kanun koyucu daima âleniliğin lehinde olmuş, tehditten sakınmıştır. O halde adlî sicilin âleniyetini kaldırmak umumi temayüle aykırı olur. Suç işleyenler cemiyette çok küçük bir grup teşkil ederler. Namuslu, dürüst suç işlememiş kimseler ise çok büyük bir çoğunluktur. Âleniyet onlar için büyük bir fayda sağlayacaktır. Kaldırılması ise ciddi zararlar doğurabilir. Sonra mahkûmun durumu da her zaman o kadar kötü değildir. Tecil müessesesi iyi hareketinin mükâfatını verecektir, yahut mahkûmiyeti de silen bir memnu hakların iadesi bu âleniyete son verebilir, denmektedir.

Her zaman ve her yerde çalışmak istiyenlerden adlî sicil kayıtlarının istendiği ise doğru değildir (4). Bazı özel müesseselerde çalışanlardan, ziraat işçisinden aranmadığı gibi, bazı hayır müesseselerinin aracılığı ile çalışma imkânı bulunmaktadır. Bazı mahkûmlar

(3) F. THOMAS, *Du Châtiment et de la Réhabilitation, Réformes Pénales et Pénitentiaires*, Paris, 1873, ss. 12 vd.

(4) Halihazırda Polonya'da özel şahıslara adlî sicil bültenleri gizli, kamu müesseselerine ise istedikleri malûmat verilebilmektedir. Zikreden SZERER-PLAWSKI, *Rev, Int Pén.*, no. 3 - 4, 1956, s. 356.

için adlî sicilin çalışmalarına mâni teşkil ettiği kabul edilebilirse de daimi bir mâni olduğunu iddia etmek doğru değildir. Hattâ bir bakıma iyidir de, kaldırılırsa şahsî soruşturma bağılıyacaktır ki o daha zararlıdır (5) denmiştir.

O halde adlî sicilin gizliliği prensibi kabul edilirse, ceza sonrası mahkûmu korumada önemli bir safha katedilmiş olmaktadır. Çünkü, toplum hayatına yeniden intibakta en büyük güçlüklerden biri bir iş sahibi olamamaktır. İş sahibi olmayı engelliyen nedenlerden en önemlisi de mahkûmun adlî sabıka kayıtlarıdır. Bu gizli olduğu sürece iş temini de o nisbetle daha az engellenmiş olacaktır.

Yeni tasarımı tetkike ön açıklama mahiyetindeki bu izahlarımızı tamamlamak bakımından adlî sicil kayıtlarının kullanılması şekli üzerinde de kısaca duracağız. Burada da iki görüş vardır. Bunlardan birincisi adlî sicil kayıtlarının münhasıran Devlet ihtiyaçları için kullanılmasının yerinde olacağı görüşü diğeri ise ,özel müesseseler ve kişilerin ihtiyaçları için de adlî sicil kayıtlarının kullanılmasıdır.

Devlet ihtiyacı için adlî sicil kayıtlarının kullanılmasına taraftar olanlara göre: adlîyenin iyi çalışabilmesi için suçlunun adlî geçmişinin bilinmesi lüzumludur. Suçlunun az çok ahlâkî cephesinin bilinmesi arzulanır. Bu, cezanın şahsileştirilmesi için de lüzumludur. Adlî sicil kaydı, bu şahsileştirmede önemli bir temel teşkil eder. Gerçi kuru bir suç ve mahkûmiyetin sayımından ibaret bir listedir. Fakat, yargıcın, bu mükerrirler listesini görmesinde de fayda vardır. En çok işlenen suçlar hakkında aydınlanır. Yapılacak reformlarda kanun koyucuya fikir verebilir. Yargıç, bazı ceza kanunlarını ve hükümlerini tatbik için, ilk defa suçlu, mükerrir olup olmadığını bilmesi için adlî sicil kayıtlarına müracaat edebilir. İyi bir adlî sicil organizasyonu ile takikat kısa zamanda biter, tutuklu kalma müddeti kısılır. Siyasî ehliyetsizliklerin ve diğerlerinin bilinmesine yarar. Siyasî, askerî kanunların itimat esasına dayanan bazı tayin ve işlemleri için adlî sicil istenebilir. Devlet müesseselerinde çalışmak isteyenlere, itimat edilip edilmeyeceğini tayinde ve ilgilinin işe alınmasında adlî sicil bir nevi eleme vasıtası olmaktadır. Adlî sicilde kaydı olan işe alınmamaktadır. Bu bir mahzur olarak karşımıza çıkmaktadır. Lâkin bu mahzurun sınırları idarî müesseseler ve işlerde kalsa o kadar büyük olmayacaktır. Özel müesseselerdeki iş talep-

(5) MORET, *a. g. e.*, s. 81.

lerini de eleme vasıtası olacak kadar bir kapsamada sahip olacaktır (6).

Özel müesseseler ve kişiler ihtiyacı için adlî sicil kayıtlarının kullanılmasına taraftar olanlara göre: adlî sicil daha ziyade işçiye işe alırken bahis mevzuu olmaktadır. Büyük endüstriler işçiyle daha az bağlı olduklarından küçük işletmeler kadar mahkûmun geçmişiy-le ilgilenmiyorlar. Zira ikincisinde bağlar daha kuvvetlidir. Bir iş-çiye işe almadan önce adlî sicil kaydını sormak hemen hemen âdet haline gelmiştir (7).

Adlî sicil kayıtlarının daimilik vasfına itiraz edenler, önemsiz bir suçun bütün hayat boyunca işlenen hatayı aşan bir tenkil olabileceğini belirtmektedirler. Bu, adlî sicil kayıtlarının âleniliği olmasa belki bu kadar önemli olmıyabilirdi. Bunun için açıklanması lüzumlu olan ve olmıyan adlî sicil tefrikinin yapılabileceği belirtilmiştir. Kanun koyucu bazı mahkûmiyetlerin adlî sicile geçip geçmiyeceğine karar verebilir. İnfaz idaresi, mahkûm serbest bırakıldığında, buna lâayık olduğunu gösteren mahkûm lehine, adlî sicil kaydının silinip silinemiyeceğine de karar verebilir. Yahut adlî merciler, savcılık, adlî sicil kayıtlarının verilip verilmeyeceğine karar verebilirler (8). Böyle bir sistemle adlî sicil kayıtlarının özel şahıslar eline kolaylıkla geçmesi önlenilecek, çalışmaya mâni olma sıfatı zayıflatılacaktır.

Özel müesseseler ve kişilerin ihtiyacı hattâ mahkemeler için bile adlî sicil kayıtlarının kullanılmasına taraftar olanlar, bu müessesenin patronaj müessesesiyle ahenkli bir halde bulunmasına taraftardır (9). Adlî sicil kayıtlarının olumsuz (negatif) bir değeri vardır. Bir kimsenin hiç mahkûm olmamış olduğunu gösterir. Lâkin namuslu ve dürüst olduğunu belirtme gibi bir fonksiyonu yoktur. Şahsın bir nevi şaması gibidir. Mekanik kaba taslak ve hattâ noksan bir şamadır. En büyük hatası da muhatabını şahsileştirmez. Adlî sicilde iki mesele vardır. Daha doğrusu iki menfaat vardır. Dürüst bir insanınki, diğeri de pişman olmuş mahkûmunki, bunların

(6) MORET, *aynı eser*, ss. 25 - 31.

(7) A. TOUREN, *Des Conséquences de la Condamnation Pénale, VII e Congrès International de Droit Pénal, Rapport Français, Présentation de M. ANCEL, Athènes - Septembre 1957, Centre Français de Droit Comparée, s. 229.*

(8) MORET, *a. g. e.*, ss. 32 - 56.

(9) C. G. GARDIKAS, *Les Conséquences Légales Administratives et Sociales de la Condamnation Pénale, Revue International de Droit Pénal, 1956, No. 3 - 4, s. 325.*

birbiriyle uzlaşması bahis mevzuu değildir. Birinin diğerinin önüne geçmesi düşünülebilir. Pişman olan ve cemiyete intibak gayreti gösteren mahkûmun menfaatının daha önce geleceğine işaret edilmektedir (10). Adlî sicil, namuslu vatandaşlar istifade etsin diye kurulmuş değildir. Suçluların cemiyete intibakı kanun koyucunun meşgalesidir. Adlî sicil, pişman olup, cemiyete tekrar adepte olmak isteyenini arzu ve gayretini öldürücü dereceye varmamalıdır (11), denmiştir.

Adlî Sicil Kanunumuz, «adlî sicil kayıtları mahrem ve ifşası memnudur» (12) diyerek gizlilik sistemini benimsemiştir. Her hangi bir şahsın adlî sicil kaydı hakkında bilgi, savcılıklara, mahkemelerle, yargıçlara verilebileceği belirtilmiştir. O halde, ancak adlî ve nihayet idarî mercilerin savcılık kanalıyla yapacakları yazışma sonunda bir mahkûmun adlî sicili hakkında bilgisi olabilecektir.

Adlî sicile ise, «Türk mahkemelerinden verilip kat'ileşen bütün mahkûmiyet hükümleriyle - fer'î cezalar dahil - emniyet tedbirlerine müteallik kararlar» (13) işleneceğine göre, herhangi bir şahsın en ufak hatasından meydana gelen mahkûmiyetler de adlî sicilde görülecektir. Yani, kanunumuz bazı ağırlıkta suçlardan dolayı mahkûmiyetlerin adlî sicile kaydı esasını kabul etmemiştir. Kanunumuza göre, adlî sicil kayıtları gizli olmakla beraber, tatbikat aleniliği gerçekleştirir mahiyettedir. İdare alacağı odacıya kadar, çoğu kere «doğruluk kâğıdı», «sabıka kaydı» belgeleri istemektedir. Savcılığa havale edilen evrakla veya ilgilinin doğrudan doğruya savcılığa verdiği dilekçeyle sabıka kaydı istenmektedir. İlgili bu kayıtları havi belgeyi işe alınabilmesi için idareye vermektedir. Böylece ilgilinin savcılık vasıtasıyla temin ettiği «doğruluk kâğıdı» (sabıka kayıtları) nı özel sektördeki iş veren de dolayısıyla istemekte ve gizlilik sisteminin ihlâline doğru bir tatbikat gelişmektedir.

Bu şartlar altında Adalet Bakanlığının getirmek istediği ceza sonrası müesseselerden en önemlisi olan patronaj müessesesi büyük bir boşluğu dolduracaktır. Tasarıda kurulacağından bahsedilen «korunma meclisi», mahkûmla ilgilenmeye daha cezaevindeyken başlayacaktır. Buna göre, hükümlünün daha cezaevindeyken mânen kal-

(10) A. BONNASSXIEUX, *Essai sur le Casier Judiciaire et la Réhabilitation de Plein Droit*, Montbrison, 1900, s. 66.

(11) TOUREN, *a. g. e.*, s. 236.

(12) Adlî Sicil Kanunu No. 4664, Mer'î Kanunlar, C. I, s., 827, md. 19.

(13) Aynı Kanun md. 2.

kınması için gerekli telkin ve tavsiyelerde bulunulacak, kendileriyle aileleri arasındaki münasebetler geliştirilecektir. Hattâ zaruret halinde, mahkûmlar cezaevlerindeyken ailelerine yardım ve müzaherette bulunacaktır. Koruma meclislerinin ikinci faaliyet safhası ise, hükümlünün cezasını çekip cezaevinden çıktıktan sonra başlayacaktır. Şüphesiz bu safhada en önemli meselelerden bir tanesi, hükümlünün bir iş arayıcaya kadar geçecek süre içinde yalnız bırakılmamasıdır. Bunun için, memleketine gidecek parasının olup olmadığı ile ilgilenileceği kadar, iş buluncaya kadar, özel kurumlarda ve kurulacak iş yerlerinde çalışmaları ve geçimlerini temin etmeleri sağlanacaktır. Amaç, hükümlünün topluma yeniden faydalı bir insan olarak katılmasını sağlamaktır. Bu, koruma meclisleri, Adalet Bakanlığının lüzum göreceği yerlerde, Cumhuriyet savcılarının nezdinde kurulacaktır.

Koruma meclislerinin teşekkülü ise şöyle olacaktır: Cumhuriyet Savcılığının başkanlığında, Baronun görevlendireceği bir avukat il merkezlerinde Emniyet Müdürü ve il Jandarma Komutanı veya görevlendireceği bir yardımcı; ilçelerde Jandarma Komutanı ve varsa Emniyet Âmiri; il merkezlerinde Belediye Başkanı veya başkanın seçeceği Belediye encümeni üyelerinden biri, kazalarda Belediye, Başkan, il merkezlerinde Sağlık Müdürü veya görevlendireceği bir doktor, ilçelerde Hükümet Doktoru; il merkezlerinde Millî Eğitim Müdürü veya görevlendireceği bir yardımcı, ilçelerde ilk Öğretim Müdürü; bulunan yerlerde İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdürü veya görevlendireceği memuru; Ceza ve Tevkifevleri Müdürleri; mahalli hayır cemiyetlerinin kendi aralarında seçecekleri bir temsilcisi; bulunan yerlerde toplu sözleşmelere taraf olabilecek nitelikte mahalli işçi ve işveren sendikaları yönetim kurullarının kendi aralarından seçecekleri birer temsilcisi; varsa mahalli ticaret, sanayi ve ziraat odalarından birer temsilci; o yerlerdeki bankaların kendi aralarından seçecekleri bir temsilci. Böylece Koruma Meclisleri teşekkül tarzı bakımından hükümlünün ilerde iş bulmasına yardımcı olabilecek nitelikleri kurum ve teşekküllerin ve Devlet Müesseselerinin temsilcilerinin iştirakını sağlamaktadır. Meclis üye sayısı bakımından da oldukça kabarık olup sayıları yaklaşık olarak 16 civarında olacaktır. Ayrıca tüzel kişiliğinde haiz olup, Adalet Bakanlığının gözetim ve denetimi altında bulunacaktır. Üyelerin ise, ister tensip, ister seçim yoluyla meclise girmiş olsalar dahi hizmet süreleri zamanla sınırlandırılmıştır ve üç senedir.

Patronaj uzun bir süre bir özel teşebbüs ve hayır işi olarak mutalaa edilmiştir. Ancak, buna Devletin yardım etmesi, sevk ve koordi-

ne etmesi lüzumu da kabul edilmiştir (14). Hazırlanan tasarı da bu gerçeği kabul edip, esas itibariyle bir Devlet organizasyonu olarak benimsemiş ve ayrıca özel teşebbüs ve hayır kurumlarının da yardımlarının katılmasını sağlamıştır.

Koruma Meclislerinin faaliyetleri için şüphesiz gelir kaynakları da önemli bir yer işgal etmektedir. Adalet Bakanlığı bütçesine her yıl yeteri kadar konulacak ödenek, özel ve tüzel kişilerin yapacakları bağışlar ve vasiyetler, meclislerin taşınabilir ve taşınmaz mallarının getirdikleri gelirler, Harçla Kanununa göre sağlanacak gelirlerden Adalet Bakanlığınca tesbit edilecek miktar, Adliye mahkemelerince hükmedilip, tahsil edilen her nevi para cezalarının % 10 nu, Koruma Meclislerinin gelir kaynaklarını teşkil edecektir. Fakat bu gelirler Adalet Bakanlığınca bir fonda toplanacak ve meclislerin çalışma ihtiyaçları nazara alınarak dağıtılacaktır.

Devlet, il, Belediye ve İktisadî Devlet teşekkülleri tarafından işletilen iş yerleriyle, iş kanununa tabî olup yüz kişiden fazla işçi çalıştıran işyerleri kadrolarında mevcut yüz kişiye en az bir kişi hesabıyla koruma meclislerince elverişli olduğu gösterilen işte çalıştırılmak üzere gönderilen şahısları almaya mecburdurlar. Bu hususta da Adalet, Çalışma ve Sanayi Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak bir yönetmelikten de bahsedilmektedir.

DÖNMEZER - ERMAN'ın belirtmiş oldukları gibi (15), « uygun bir patronaj rejimiyle birlikte tatbik edilmediği takdirde en modern ve mükemmel bir infaz rejiminden dahi beklenen sonuçlar elde edilemez». Bu bakımdan, hazırlanan tasarı memleketimiz ceza sonrası müesseseleri bakımından önemli toplumsal bir soruna cevap verecektir. Başlangıçta çizmiş olduğumuz ve bu hususta bir soruna cevap verecektir. Başlangıçta çizmiş olduğumuz ve bu hususta hükümlüye yardım edecek bir müessesenin bulunmayışının büyük nisbette sebebiyet verdiği tablo, hazırlanan bu tasarının gerçekleşmesiyle kısmen kaybolacaktır. Kısmen diyoruz, çünkü ceza sonrası müesseselerinin ve patronacın gerçekleşmesi zamana bağlı olduğu kadar memleketin ekonomik, sosyal ve psikolojik şartlarıyla da son derece ilgilidir.

Temenimiz, Tasarının bir an evvel kanunlaşması ve memleket ihtiyaçlarına cevap verebilen ve işleyen bir müesseseyi tatbikat hayatına koymasıdır.

(14) Sulhi DÖNMEZER - Şahir ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku, Umumî Kısım C. II.*, 3. bası, İstanbul, 1966, ss. 684, 685.

(15) DÖNMEZER - ERMAN, *aynı eser*, s. 712.